

דרף עו

בענין בין השמשות

באיסור, ולכן חז"ל אסרו מלטבול ביום שביעי. ובאמת אסרו לטבול אפילו ביום שמיני, משום "סרך בתה", שמא בתה תראה אמה טובלת ביום ותחשוב שיכולה לטבול אפילו ביום ז', ולכן אסרו טבילה ביום בין ביום ז' ובין ביום ח'. וכן נפסק בשו"ע (יו"ד סי' קצז סעי' ג) וז"ל "אסורה לטבול ביום שביעי, ואפילו אם ממתנת מלטבול עד יום שמיני או תשיעי אינה יכולה לטבול ביום משום סרך בתה".

אכן מבואר בשו"ע (שם), שאם יש אונס, במקרים מסויימים יכולה לטבול ביום שמיני, וז"ל "היכא דאיכא אונס, כגון לטבול בלילה מחמת צנה או פחד גנבים וכיוצא בן, או שסגורין שערי העיר, יכולה לטבול בשמיני מבעוד יום, אבל בשביעי לא תטבול מבעוד יום אע"ג דאיכא אונס". ויש פוסקים שמתירים אפילו ביום שביעי באונס גדול, בתנאי שלא תחזור לביתה עד שתחשך. וכן כתב באג"מ (יו"ד ח"ג סי' ס) שמותר לטבול בערב שבת ביום אם המקוה רחוק הרבה. וכן נקט בשיעורי שבט הלוי. אכן אין להתיר ביום אלא על פי רב מומחה ובקי. וכן נקט בחוקת הטהרה (שם אות י) וז"ל, "בשעת הדחק שאינה יכולה לטבול בלילה, יש שהתירו לטבול ביום השביעי מבעוד יום, ובלבד שלא תשוב לביתה עד שתחשך, ולדעתינו נראה שאפשר להקל על פי שאלת חכם".

ולענין אם יש מקום להקל קצת יותר בבין השמשות, אפילו ביום שביעי, עי' בספר הליכות טהרה (להגרי"מ טוקצינסקי, דיני טבילה הע' 4) שפלפל בזה, וז"ל "הטבילה, מקילין גם כן 18 דקות אחר השקיעה, דהא מדין תורה זבה הסופרת ז' נקיים טובלת גם ביום ז' כו', ומכיון שהוא מדרבנן לא מחמירין לזמן כוכבים דוקא, וסומכין על שיעור ג' רבעי מיל דקות אחר השקיעה, וכן שמעתי בשם מו"ר חותני זקני הגר"ש סלנט זצ"ל, ורבות הן המדקדקות לטבול בזמן ג' כוכבים בינונים". וזהו בארץ ישראל, ובארה"ב צריך יותר. אכן כנראה שרובם ככולם אינן טובלין רק בזמן צאת הכוכבים.

איתא במשנה, הפרת נדרים כל היום, יש בדבר להקל ולהחמיר, כיצד נדרה בלילי שבת יפר בלילי שבת וביום השבת עד שתחשך, נדרה עם חשכה מפר עד שלא תחשך, שאם חשכה ולא הפר אינו יכול להפר. אכן המשנה לא דיבר מהו דינו אם נדרה בין השמשות אם יכול להפר אם לאו. וחקר בזה רע"א (שו"ת, ח"ג סי' א), וז"ל "באשה שנדרה בין השמשות לא יהא כח להבעל להפר, דשמא בזו הרגע נעשה לילה ואינו יום שמעו, נ"ל דמ"מ כיון שלא היה אפשר לו להפר מקודם, ממילא יכול להפר אף דאינו ביום שמעו, אמנם מ"מ עכ"פ יהא הדין באם שתק הבעל שיעור כ"ד אינו יכול להפר אח"כ, דשמא אחר שתיקתו כ"ד נעשה לילה, ובעידא דשתק עדיין היה יום והיה יכול להפר ביום שמעו, וכיון שלא היפר אז שוב אינו יכול להפר".

ובעיקר דין בין השמשות ישנה מחלוקת יסודית בין הראשונים. שיטת רבנו תם, וכן נפסק בשו"ע, שבין השמשות מתחיל בערך נ"ח דקות אחר השקיעה ונמשך כמו ט"ו דקות, ואחר זה הוא צאת הכוכבים, שהוא בערך ע"ב דקות אחר השקיעה. ולפי שיטה זו שבת אינה מתחילה מיד בשקיעה אלא מאוחר יותר. לעומת זאת, שיטת הגאונים, וכן נקט הגר"א, שבין השמשות מתחיל מיד עם השקיעה, ונמשך י"ד דקות או יותר כפי הזמן והמקום. ולפי שיטה זו משעת השקיעה כבר חל שבת מספק. למעשה, המשנה ברורה פסק שמחלוקת זו לא הוכרעה, ולכן יש להחמיר כשתי השיטות, וממילא בערב שבת יש להפסיק ממלאכה לפני השקיעה, ובמוצאי שבת אין לסיים את השבת עד שיעברו ע"ב דקות מן השקיעה. ובאמת יש שיטה שלישית של היראים שבין השמשות מתחילה בערך י"ד דקות קודם שקיעה.

כדאי לעיין בעוד דין בין איש ואשה התלוי בבין השמשות, והיא טבילת אשה בבין השמשות. אשה צריכה ז' נקיים כדי להיטהר לבעלה, ומדאורייתא יכולה לטבול אפילו ביום ז', וא"צ להמתין עד הלילה, אך חוששין שמא תטבול ותבעול, ואח"כ תראה דם ותסתור ז' נקיים, ונמצא שנבעלה